

KEGYELMET AZ AKÁCNAK

Ónodi
József

A méhészet a mezőgazdaság legmostohább gyermeke. Az erdők és mezők szakemberei munkájuk során teljesen figyelmen kívül hagyják a kaptárak lakóit. Tudomásul veszik, hogy vannak méhek is, megtűrik őket, de nem szívesen, mert növényvédelem alkalmával csak bajt okozhatnak. A méhek hasznát csak a mézben látják, ami az erdőgazdasági, mezőgazdasági üzemek, termelőszövetkezetek jövedelmét látszólag nem emeli. Ennek a nem ismerésnek, meg nem értésnek elsősorban a méhészet érzi kárát, de kár éri vele az egész népgazdaságot is.

A méhészet a mezőgazdaságnak és a népgazdaságnak egyik igen fontos, nélkülözhetetlen ága. Nagyon alaposan indokoltak *Kocsis Sándornak*, a *Hungaronektár* igazgatójának megállapításai: „2,5 milliárdra tehető a méhek megporzó tevékenységének értéke”, ami pedig elsősorban a termelőszövetkezetek, állami gazdaságok jövedelmét emeli, s vajmi keveset hoz a méhészetnek. És ami a mézet illeti, „A IV. ötéves terv időszakában 22—23 millió dollárt termelünk anélkül, hogy a népgazdaságtól önálló földterületet, létszámot, munkabért vagy importált anyagot igénybe vennénk az ipar kapujáig”. 22 országba exportálunk mézet, amelynek devizaértéke 1973-ban megközelítette a 6 millió dollárt. És az sem megvetendő, hogy a méhészet „40 000 ember jövedelmét egészíti ki”, akik főfoglalkozásukban zömmel a termelőszövetkezetek, állami gazdaságok, erdőgazdaságok s más vállalatok dolgozói.

Itt csupán Bács-Kiskun megye méhészetének helyzetét vizsgálom. Más megyék méhészeti adottságait nem ismerem. Nem lehet elhanyagolni e megye méheinek sorsát, mert Bács-Kiskun megyében a méhcsaládok száma 1973-ban 52 000 volt, az ország méhállományának csak 8,2⁰/₀-a ugyan, de a megyében felvásárolt méz mennyisége 110 vagon, ami az országos mennyiségek 11,5⁰/₀-a. Az egy családra eső méztermelés országos átlaga a múlt évben 20 kg fölött járt — ami világviszonylatban is élen járó és Bács-Kiskun megyében ugyanakkor 21,1 kg volt.

Már ezek az adatok is jól tükrözik megyénk méhészeti jelentőségét. De nem szabad említés nélkül hagynunk a szomszédos és távolabbi, akácban szegényebb megyék (Szolnok, Békés, Csongrád, Tolna, Pest megyék, sőt Budapest) méhészeinek régebben idevándoroltatott méheit sem. Ezek a méhészek erdeinkben még néhány évvel ezelőtt kiváló akácosokat találtak, és kaptáraik megteltek elsőrendű akácmézzel. Az idevándoroltatott méhcsaládok száma és az általuk begyűjtött méz mennyisége ismeretlen, de az idevándoroltatott kaptárak száma mindig meghaladta az itteni méhészekéit, ebből következtetve: az általuk termelt méz mennyisége is több lehetett, mint amennyit a helybeli méhészek pörgettek.

Néhány év óta azonban az összefüggő, jó akácosaink megcsappantak, s ma is állandóan fogynak. Nagy terjedelmű tarvágások rohamos ütemben halad-

nak, s nem maradnak lassan csak selejtes, elegyes „rontott akácok”, melyeknek értéke mind erdészeti, mind méhészeti szempontból nem jelentékeny. Az azelőtt idevándorolt méhészek nagy többsége máris elmaradt, s az idevaló méhészek termelő kedve csökkent.

„Az áruméznek 70⁰/₀-át az akác adja” — írja a Hungaronektár igazgatója. Ez országos adat. Bács-Kiskun megye az ország legszárazabb megyéje, az évi csapadék átlaga 549 mm. Itt minden más növényzet méhészeti értéke nagyon alacsony és bizonytalan. Marad csak az akác. Bács-Kiskun megyében az áruméz 80—90⁰/₀-át az akác adja.

Itt tehát az akác minden! Ha nem lesz akác, nem lesz méhészkedés.

És még valamit! Szinte érthetetlen, hogy amikor egyes méztermelő államok szinte ontják a mézet, akkor mi 22 országba exportáljuk azt. Még igen távoli országok is — mint Japán — felkeresnek bennünket mézünkért. Mi ennek az oka? — Ha a különböző virágból eredő mézek összetételét nézzük, megkapjuk a választ. A különböző virágok mézeinek legfontosabb alkotó részei: a gyümölcscukor vagy fruktóz és a szőlőcukor vagy glukóz. Persze ezek mellett még kevés nádcukor vagy szacharóz és más anyagok is vannak a mézben. A különböző cukrokat mi különbözően édesnek érezzük: legédesebb a gyümölcscukor, utána a nádcukor (vagy répacukor), s csak utána kullog a szőlőcukor. „7 kanál gyümölcscukor annyira édesíti meg a kávé, mint 10 kanál nádcukor, vagy 17 kanál szőlőcukor” — írja Örösi Pál Zoltán professzor.

Két francia kutató, J. Pourtaillier és Y. Taliercia fiziko-kémiai alaptulajdonságaik alapján állapították meg különböző virágokból származó mézek normáit. Az alaptulajdonságok közül a legjellemzőbb a vizsgált mézben található gyümölcscukornak és a szőlőcukornak az aránya. Ez az arány pl. a rozmaringméznél: 1,06—1,13, a levendulaméznél: 1,07—1,14, a repceméznél 1,00 (vagy alatta) és az akácméznél: 1,38—1,48 stb. Tehát ez az arányszám minél magasabb, annál édesebb a méz. A franciaországi akácmézek arányszáma, vagyis az édességi foka a legjobb esetben 1,48.

Ez is magyarázata annak, miért ültetik szomszédos és távolabbi államok olyan gyors ütemben az akácot. Pl. Raoul Alphandéry „Un rucher nait” c. 1948-ban megjelent kiváló méhészkönyve az akácot még nem sorolja az ország 12 legjobban mézelő növényei közé, de 1973-ban a „Központi Méhész Egyesület” gyűlésére egyes tartományok már komoly akácméz hozamot jelentenek: ilyenek pl. Rhon, Alpes, Jura: nagyon jó akáctermés; Haute Savoie: 20 kg akácra; Auvergne — Allier: akácról hatalmas termés, kaptáranként 2 fiók (1 fiók = 18 kg).

Nálunk a méz édességmutató arányszáma nincs elterjedve, de Faluba Zoltán hazánk mézeinek vegyi összetételéről már 1959-ben közölt egy táblázatot, amely különböző virágok mézeinek vegyi elemzését tartalmazza. E táblázatból kiolvashatók a mézfajták gyümölcscukor és szőlőcukor százalékszámái is, amelyekből könnyen kiszámítható a gyümölcscukor—szőlőcukor arányszáma, vagyis a kérdéses méz édességmutatója. Így a hársmezé (38,84/33,97) = 1,14; a tisztesfűé (35,05/36,16) = 0,96; a heremézé (39,01/36,18) = 1,07; az akácé pedig (54,59/29,56) = 1,84.

Léhetséges ez?

Csodálatos szám: 1,84 a hazai akácmézünk édességmutatója. A franciáknál 0,36-tal magasabb. A lengyel akácméz a magyar szabvány szerinti III. rendű sem éri el. Ez a szám teszi érthetővé, miért jönnek 22 országból — még Japánból is — a mi akácmézünkért.

De mi lehet az, ami ezt a csodálatos mézet produkálja? A válasz könnyű: a napsugár és a homok. A tavaszi napsugár felmelegíti a homokot, és az akkor

még meglevő talajnedvességgel megteremti az akác nektárképződéséhez az optimális állapotot. Bár a fénynek a nektár minőségére gyakorolt hatása még tanulmányozást igényel, de gyakorlatból tudjuk, hogy a gyümölcs édessége a napsugár függvénye. A Duna—Tisza közötti homokháton ezek az adottságok megvannak, hiszen a napsütéses órák száma 50 év átlagában az országban itt a legmagasabb: 2051—2068. „Egy akácfa homokon többet ér, mint három az agyagon” — tartja a méhészmondás. 12 évi megfigyelést közöl dr. Nyárády Antal. Eszerint homokra telepített akácospól egyetlen méhcsaládnál legkevesebb 18 kg-os és legtöbb 90 kg-os gyarapodást mértek, míg kötött talajon ugyanezen idő alatt a legkisebb gyarapodás 3 kg, a legnagyobb pedig 28 kg volt.

Bács-Kiskun megye tehát nemcsak a legmézesebb, hanem a legédesebb megye is!

Vagy csak volt?!

Akármerre utazunk Bács-Kiskun megyében, ha erdő mellett haladunk, zúgnak a fűrészek, reccsenek az ágak: vágják az erdőt; és rendszerint az akác-erdőt vágják, az akácot irtják, az állami erdőkben éppúgy, mint a termelőszövetkezetek területén. Helyébe ültetik a nyárfát és a fenyőt. Alig lehet látni egy-egy akáctelepítést. Méhésznek szomorú látvány ez. De nézzük a valóságot!

Az Erdő c. szaklap múlt évi júniusi számában „A Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságról” c. cikkében Barányi László a következőket írja: „Az üzemtervi adatok alapján fafaj-megoszlásunk a következő: kocsányostölgy 1%; akác 43% (sarj); egyéb kemény 2%; nemesnyár 8%; hazainyár 21%; fenyők 24%. Tisztítási korban így alakul: kocsányostölgy 1%; akác 10%; nemesnyár 18%; hazainyár 6%; fenyők 65%. A folyamatban levő erdősítésekben ez az arány: kocsányostölgy 1%; akác 5%; nemesnyár 2%; hazainyár 7%; fenyők 85%... Amíg 1960-ban 46 000 m³ vastagfát termeltünk, 1971-ben már 142 000 m³-t, s ezt a csúcsot a jelen év 160 000 m³-ével szándékozzunk megdönteni. A kitermelt vastagfatömeg 50%-a akác, 30%-a hazainyár, 10%-a nemesnyár és mintegy 10% az egyéb fafaj, amin belül van a fenyő is.

Ha a megye erdőgazdaságain kívüli (állami gazdaságok, tsz-ek stb.) faállományát nézzük, az sem ad több vigaszt. Bács-Kiskun megye erdőgazdaságon kívüli faállománya fafajok szerint a következő: tölgy 1%; akác 60%; egyéb kemény 1%; nemesnyár 15%; hazainyár 13%; fűz és egyéb 4%; fenyő 6%. Az irányzat viszont a következő: tölgy 0%; akác 5%; egyéb kemény 0%; nemesnyár 25%; hazainyár 10%; fűz és egyéb 0%; fenyő 60%.

A fentiek szerint röviden azt mondhatjuk, 1969 körüli akácosainknak csak 1/12—1/14 része marad meg, vagyis minden 60—70 akácából csak 5. Ez pedig a méhészetnek is megközelítő arányú csökkenését vonná maga után.

Érthető, hogy az erdészeket sürgeti a rohanó civilizáció mohó cellulózéhsége, amely újabb és újabb százezer köbmétereket követel. Egy főre eső évi papírfogyasztásunk 45—46 kg és 1985-re 80—90 kg-os „fejadagot” kell számolni. Mennyire szerény e mellett az évi 30—35 dkg-os mézfogyasztásunk, amely — reméljük — 1980-ra megközelíti az 50 dkg-ot. Ha azt vesszük, hogy a gyermekeknek és a sportolóknak „hivatalból” adnak mézet, akkor milliók még meg sem kóstolják ezt a csodálatos gyógytáplálékot. Pedig az egészséges étkezéshez mennyire szükséges lenne a fogyasztása!

Az akác fő ellenfelei a fenyő és a nyár. A cellulóznyárást — bár tudvalevőleg az üdebb talajt kedveli — olyan területekre ültették, ahol jó akác is lenne. A kivágott jó akácerdők helyére főleg fenyő kerül. Nem akarom itt felhozni az építőknek és faiparosoknak az alföldi fenyőről alkotott rossz véleményét. Lehet, hogy még nem ismerik a szakszerű kezelését. Nem akarok itt foglal-

kozni a fenyő termelésének és értékesítésének nehézségeivel sem. Ezeket a nehézségeket majd megoldják a szakemberek.

Nem akarom felsorolni az akácfa jótulajdonságait sem; hogy a nagyüzemi szőlők beton támasztékait akácra cserélik, hogy a fája mi mindenre jó, hogy hibáit gőzöléssel hogyan lehet javítani stb., stb., ezeket a szakemberek jobban ismerik. De emlékeztetnem kell, hogy a szakemberek egy része is — bár nem említik Bács-Kiskun akácosainak méhészeti értékét — mennyire nem értenek egyet az akác irtásával. Hadd idézzek itt néhány sort *dr. Tóth Károlynak* „Az erdősítések és fásítások műszaki átvételének értékelése a Kecskeméti Erdőfelügyelőségen” c. 1972 januárjában megjelent cikkéből: „Az akácnak alacsony, 6⁰/₀-os jelenléte már az új erdősítési egységáruk közgazdasági szabályozó hatásának is következménye. Ennek a fafajnak ilyen hátrányos megkülönböztetése itt a homokon — szerintem — egyáltalán nem indokolt. Az alföldi fásítás egykori úttörő fafájával szemben kissé méltánytalannak is tetszik ez a „bánásmód”, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a homoki erdőgazdaságok fahasználati ágazati nyereségének zömét éppen ezekben az években nagy tömegben véghasználatra érett akácok kitermeléséből és feldolgozásából nyerik”.

Dr. Keresztesi Bélának „Akáctermesztésünk helyzete és fejlesztése különös tekintettel a méhészetre” c. 1968-ban megjelent cikke még akkor megnyugtatta a méhészeket, arról tájékoztatván, hogy a magyarországi akácosoknak 15,8⁰/₀-os arányát a *Babos-féle* 4,4⁰/₀-ra való csökkentésével ellentétben, az állami erdőgazdaságok „... úgy találták hogy az ez idő szerinti 15,8⁰/₀-ról 10,9 százalékra célszerű csak csökkenteni”. Ez annyit jelentett volna, hogy minden 100 akácból közel 69 maradna meg. A cikk ezenkívül az akácerdők javításával és új akácfaültetésével is foglalkozik, azonban Bács-Kiskun akácosait nem említi. Az azóta kivágott akácok azonban ezzel ellenkezőkről érvelnek.

Bács-Kiskun megyében még a múlt évi adatok szerint 72 408 ha fával borított területéből 33 393 ha, azaz 46,6⁰/₀ volt az akác. Tehát ehhez képest *Barányfi László* említett cikkének az a kitétele sem vigasztalja meg a méhészeket, amelyben azt írja, hogy a megye jelenlegi 12,9⁰/₀-os erdősültségével szemben „lehet, hogy nem is olyan sokára elérhetjük, hogy a Duna—Tisza közén kb. 20⁰/₀ lesz az erdővel borított terület”, ha ebben az erdőben 100 fa közül csak 5 lesz akác.

Ilyen jövő előtt áll Bács-Kiskun méhészete!

De mi történe, ha...?

Ha az erdők, mezők, méhesek szakemberei megismernék egymás törekvéseit, kívánságait, és a közös cél érdekében átértékelnék, egyeztetnék elgondolásait, és azután készítenék el terveiket? — ha ebbe a csodálatos homokba, ahol csak lehetségesnek találják, akácot ültetnének? — ha újabb — jobb és később mézelő — akácfaok, más mézelő fák és cserjék, sőt mézelő lágyszárú aljnövények ültetésében a szakemberek meg tudnának egyezni? — Akkor Bács-Kiskun megye gazdag földje nemcsak „tejjel”, hanem „mézzel folyó” is lenne!

E kis írás célja, hogy segítségül hívja az erdők, mezők szakembereit, segítsenek a kaptárak lakóin! Segítsenek a kaptárak nagyon szorgalmasan dolgozó — *Maeterlinck* szavaival élve — szüzi leánykáinak!